

УДК 378.04

Андрієвський Б.М.

Херсонський державний університет

ПРОЕКТНО-МОДУЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Стаття присвячена висвітленню проектно-модульної технології підготовки студентів до наукових досліджень в освітньому просторі вищої школи. Розкривається ефективність формування дослідницьких компетентностей засобами проектно-модульної технології, алгоритм і організаційно-педагогічні умови її реалізації.

Ключові слова: дослідницькі компетентності, проектно-пошукова діяльність, самостійна робота, модуль.

Перехід вищої школи на нову парадигму, входження в європейський освітній простір вимагає вдосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів. Пов'язано це із появою нових форм переробки й одержання інформації, розширення й ускладнення навчально-виховних завдань, необхідністю поглиблення дослідницької компетенції педагога. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього вчителя вимагає розгляду здатності до наукового дослідження як одного з іманентних складників його професіоналізму.

Методологічні основи зазначеної проблеми відображені в працях Л.Ф.Авдєєва, Ю.К.Бабанського, С.Н.Гончаренка, В.І.Загвязінського, В.П.Зінченка та ін. Психолого-педагогічні її аспекти досліджені Л.В.Кондрашовою, В.М.Мадзігоном, Ю.І.Мальованим, С.Д.Максименком, Є.М.Павлютенковим, Р.Хмелюк, С.Янчуром, А.М.Якубовською.

У наукових доробках Є.С.Заїр-Бека, Л.С.Коржавої, Л.Є.Петухової, Дж.Равена, Н.Ф.Радіонової, А.П.Тряпичіної, Г.М.Щукіної та інших розглянуті питання компетентнісного підходу до побудови навчального процесу в освіті.

Дослідна діяльність студентів як складника професійної підготовки майбутніх фахівців знайшла висвітлення у працях М.Б.Євтуха, О.Я.Савченко, Л.А.Машкіної, В.О.Моляка, Н.М.Яковлевої та ін. На жаль, у теорії й практиці вищої педагогічної освіти відсутні чіткі напрацювання щодо ефективного формування у студентів дослідницької компетентності й умов для її досягнення.

Недостатньо вивчена проблема підготовки до такого виду діяльності й майбутніх учителів початкових класів. Залишається відкритим питання використання сучасних технологій формування зазначених особистісно-професійних характеристик майбутніх педагогічних працівників, зокрема, ігнорування потенційних можливостей самостійно-дослідницької роботи студентів. Водночас розвиток особистого досвіду професійного становлення значущих ціннісних відносин, оволодіння дійовими способами набуття нової інформації можливо при організації самостійної проектно-дослідницької діяльності, як чинника реалізації умов формування дослідницької компетентності студентів. Самостійна діяльність в системі індивідуальної і групової навчальної роботи студентів під час аудиторних, позааудиторних занять стимулює їх пізнавальну активність, розвиває інтелектуальні здібності й потреби в самоосвіті [2]. Особливо ефективним є поєднання методу проектів із модульною технологією організації професійної підготовки випускників вищої педагогічної школи. Модульним навчанням при свячено значну кількість досліджень (С.Я.Батишев, П.Ф.Кубрушко, С.О.Сисоєва, І.С.Якиманська та ін.). Модульне навчання є способом, за яким зміст програми базується за окремими логічно пов'язаними функціональними блоками, призначеними для досягнення конкретно визначених дидактичних цілей в обґрунтуванні засобів формування знань.

Мета статті полягає у висвітленні стратегії організації проектно-модульного навчання у цілісній системі професійної підготовки вчителя початкових класів до формування його дослідницьких компетентностей.

Збільшення потоку інформації вимагає інтенсифікації процесу підготовки випускників освітнього закладу до самостійного пошуку знань, сформованості готовності до проведення професійно-дослідницької діяльності. Дослідницькі компетентності розглядаються сьогодні як важлива професійна якість.

Під проектуванням нами розуміється комплексний метод, сукупність методичних прийомів переважно пошукового характеру організації процесу пізнання й цілеспрямованого формування особистості. Поняття *навчальний проект* у фаховій літературі трактується по-різному. Незважаючи на це, специфічними ознаками навчального проекту є його розгляд як різновиду навчальної діяльності, актуальність розв'язуваних завдань, умотивована активність її учасників, наявність відповідного розвивального середовища, орієнтація на самостійне виконання проектної задачі, використання проектно-дослідницьких прийомів роботи [1; 2; 3].

Характерним для проектного методу є те, що уміння й навички як необхідний компонент освіти, розглядається не тільки як мета, а й як засіб, і невід'ємна процесуальна основа розвитку особистості. При цьому проектна модель успішно реалізується на базі предметної системи навчання. Основним завданням навчання в даному випадку виступає формування готовності й здатності людини до самореалізації, саморегуляції, самоконтролю, персональної відповідальності за особистісний та професійний розвиток. Виконання самостійних робіт безпосередньо пов'язано з продуктивною пізнавальною діяльністю студентів, оскільки це спонукає до узагальнення, порівняння, абстрагування, конкретизації. Дослідницьку діяльність студента можна розглядати як самостійну працю, але її результативність у багатьох випадках залежить від готовності педагога якісно її організувати й управляти процесом проектування.

У свою чергу модульна технологія передбачає організацію навчального процесу на основі відповідних змістово-процесуальних блоків, які включають у себе цільову програму, банк інформаційних даних, дидактико-методичне забезпечення і механізми зворотного зв'язку. В основі функціонування модульної системи лежить психологічна спрямованість на розвиток особистісних властивостей студента [1, с.57]. У контексті сучасних вимог модульне навчання оптимізує навчальний процес, забезпечує його цілісність, поєднує управління пізнавальною діяльністю студентів із широкими можливостями самоврядування [1, с.75]. Більше того, стратегія модульного навчання має особливий зміст, оскільки забезпечує реалізацію діяльнісного підходу, активність студентів, стимулювання індивідуального вибору й мотивації творчості, розвиток системного мислення, судження; активізацію співпраці в колективній роботі, розвиток самостійної діяльності.

Цінність модульної системи в тому, що вона, виховуючи вміння самостійно вчитися, розвиває рефлексивні здібності. На думку Ю.К.Кулюткіна, «є основи допускати, що від ступеню розвитку рефлексивних процесів залежить і інтелектуальний розвиток особистості: розвиток децентрованого мислення дозволяє людині підходити до об'єкта не тільки зі своєї точки зору, але й бачити та розуміти позицію іншої людини [4, с. 63]. Це відкриває можливості зрозуміти об'єкт із різних аспектів, прийняти альтернативне рішення, зрозуміти інших людей, вступити з ними у рівноправний діалог для подолання вірогідних протиріч. Оскільки формування дослідницьких компетентностей майбутнього фахівця здійснюється в єдиній системі навчально-виховного процесу, їх набуття має розглядатися в якості одного із наскрізних завдань в механізмі професійної підготовки вчителя. Остання, як відомо, передбачає наявність цілепокладання, методологічного обґрунтування, змістово-процесуального та управлінського блоків.

Безпосереднє розв'язання висунутих дидактичних завдань, природно, здійснюється на рівні змістового та організаційно-функціонального етапів і має базуватися на науковому методологічному підґрунті. Йдеться, насамперед, про принципи системності, проблемності,

систематичності й послідовності, науковості, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації та диференціації. Спрямованість на інтегроване вивчення навчальних дисциплін забезпечує цілісне бачення педагогічних явищ і процесів, їх взаємозв'язок, відповідні змістові взаємозалежності та взаємозумовлені зв'язки.

Узагальнення матеріалів нашого дослідження показує, що вибираючи в галузі навчальної стратегії орієнтацію на формування дослідницьких компетентностей майбутніх учителів засобами проектно-модульної діяльності, доцільною є наступна побудова алгоритму її реалізації. Це – інформаційно-діагностичний модуль (вибір теми, формування дослідницьких груп, постановка проблеми, визначення мети, завдань дослідження, робота з інформаційними джерелами, систематизація міждисциплінарних знань);

- прогностично-проектний (розробка програми дослідження, формування категоріального апарату, вибір методів дослідницького пошуку, планування дидактико-методичного забезпечення);
- конструктивний (підготовка кадрового, матеріально-технічного, управлінського і мотиваційного забезпечення, створення відповідного інформаційно-пошукового простору);
- дослідницький модуль (вивчення, теоретичне обґрунтування і частково-експериментальна перевірка завдань дослідження, співставлення одержаних результатів з висновками з інформаційних джерел, узагальнення одержаних матеріалів, підготовка рекомендацій);
- презентаційний модуль (підготовка та представлення результатів проведеного дослідження та узагальненої інформації за круглими столом, на конференції, порівняння теоретичних висновків із результатами самостійної діяльності, підготовка публікацій);
- рефлексивний модуль (самоаналіз, самооцінка і особистісне переконструювання знань, норм і цінностей, збагачення власного досвіду, визначення проблем, які залишилися актуальними, прогнозування засобів їх розв'язання).

Змістове наповнення проектно-пошукової діяльності має включати завдання, що сприяють актуалізації теоретичних знань, які є основою для вирішення проблем організації дослідницької роботи студентів з актуальних проблем педагогіки і психології, а також інших фахових дисциплін. Дидактичні завдання повинні носити комплексний міжпредметний характер і, по можливості, охоплювати всі види професійної підготовки майбутнього спеціаліста. Розвиток пізнавальної самостійності стимулюється динамікою процесу засвоєння модулів, яка, у свою чергу, детермінована теоретичним рівнем підготовки студентів. Технологічний алгоритм саморозвитку виражається в постійному формуванні готовності майбутніх учителів установлювати відповідність між вимогами цієї діяльності й можливостями в конкретних ситуаціях її здійснення. В якості критеріїв навичок студентів виступають уміння ставити чи свідомо приймати мету навчальної і пошукової роботи й створювати систему необхідних умов, складати програму дій, діагностику оцінювання результатів з аналізом успішності дослідницької діяльності та внесенням відповідних коректив.

Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів засобами проектно-модульної технології є ефективним за таких умов: наявності у студентів цільової установи на оволодіння комплексом умінь і навичок науково-творчої діяльності у процесі виконання самостійної дослідницької роботи; оволодіння системою вмінь дослідницького характеру; готовність до самоосвітнього і науково-творчого пошуку; відповідна професійно-компетентнісна підготовка науково-педагогічних кадрів вищого навчального закладу.

Висновки. Дослідницькі компетентності є необхідною якістю вчителя, яка характеризує його здатність до самостійно організованої пізнавальної діяльності, спрямованої на продовження власної освіти в загальнокультурному і професійному аспектах. Вона ґрунтується на самоосвітній активності студента розширити свій фаховий потенціал, підвищити конкурентоспроможність на ринку праці, а також реалізувати свої особистісні

потреби й професійні прагнення. Формування дослідницьких компетентностей передбачає використання дидактичних систем, орієнтованих на розвиток самостійної продуктивності, серед яких підтвердив свою ефективність проектно-модульний підхід. Він ставить студента в умови навчальної роботи, які забезпечують його вихід за межі традиційного навчального процесу і спрямовують на саморозвиток. Самостійна проектно-дослідницька робота, в основі якої лежить технологія модульного навчання, дозволяє включити студентів у процес оволодіння системою узагальнених знань і способів формування наукової компетентності. Результатом навчання, крім засвоєння знань, умінь і навичок, є розвиток операційної культури дослідницької діяльності, формування пізнавальних потреб і умотивованої готовності до самовдосконалення. Проектно-дослідницька діяльність дозволяє висунути на перше місце процеси проектування, моделювання, конструювання й дослідження об'єктів цілісного навколишнього середовища, формує здатність до організації дослідницької діяльності майбутніх вчителів.

Розглянуті вимоги до технології формування дослідницьких компетентностей студентів не повною мірою охоплюють всі її аспекти. Залишаються актуальними механізми оптимізації міжпредметних зв'язків у процесі використання потенційних можливостей розвитку науково-пошукової сфери майбутніх педагогів. Не є вирішеною проблема організаційно-дидактичного забезпечення проектно-модульної діяльності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беспалов П.И. Конструирование модульных программ / П.И.Беспалов // Открытая школа – 2003. – №1. – С. 57-64.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П.Наволокова. – Харків: «Основа», 2009. – 176 с.
3. Краевский В.В. Общие основы педагогики: учеб. для студ. высш. заведений / В.В.Краевский. – М.: Издат центр «Академия», 2003. – 256 с.
4. Кулюткин Ю.П. Ценностные смысловые ориентиры современного образования /Ю.П.Кулюткин. – Изд-во Спец. Лит., 2002. – 96 с.
5. Сисоева С.О. Основы педагогической творчости учителя [навч. посібник] / С.О.Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2013.

Andrievsky B.M.

Kherson State University

MODULAR DESIGN AND ACTIVITIES OF STUDENTS IN THE FORMATION OF THEIR PROFESSIONAL AND RESEARCH COMPETENCIES.

The article is devoted to coverage of the problems of using a modular design and technology training of students in creating their ability to research. Disclosed algorithm, organizational and pedagogical conditions for its implementation.

Keywords: research competence, self-search activity, self-study, module.

Андриевский Б.М.

Херсонский государственный университет

ПРОЕКТНО-МОДУЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.

Статья посвящена анализу проблемы использования проектно-модульной технологии подготовки студентов в формировании их способности к исследовательской деятельности. Раскрывается алгоритм и организационно-педагогические условия ее реализации.

Ключевые слова: исследовательские компетентности, самостоятельная поисковая деятельность, самостоятельная работа, модуль.